

પ્રકાશન નંબર ૧૧૮૧૨૬૫

૨૫૫૧૦

જાલકીર

૭૭૬૬.

11

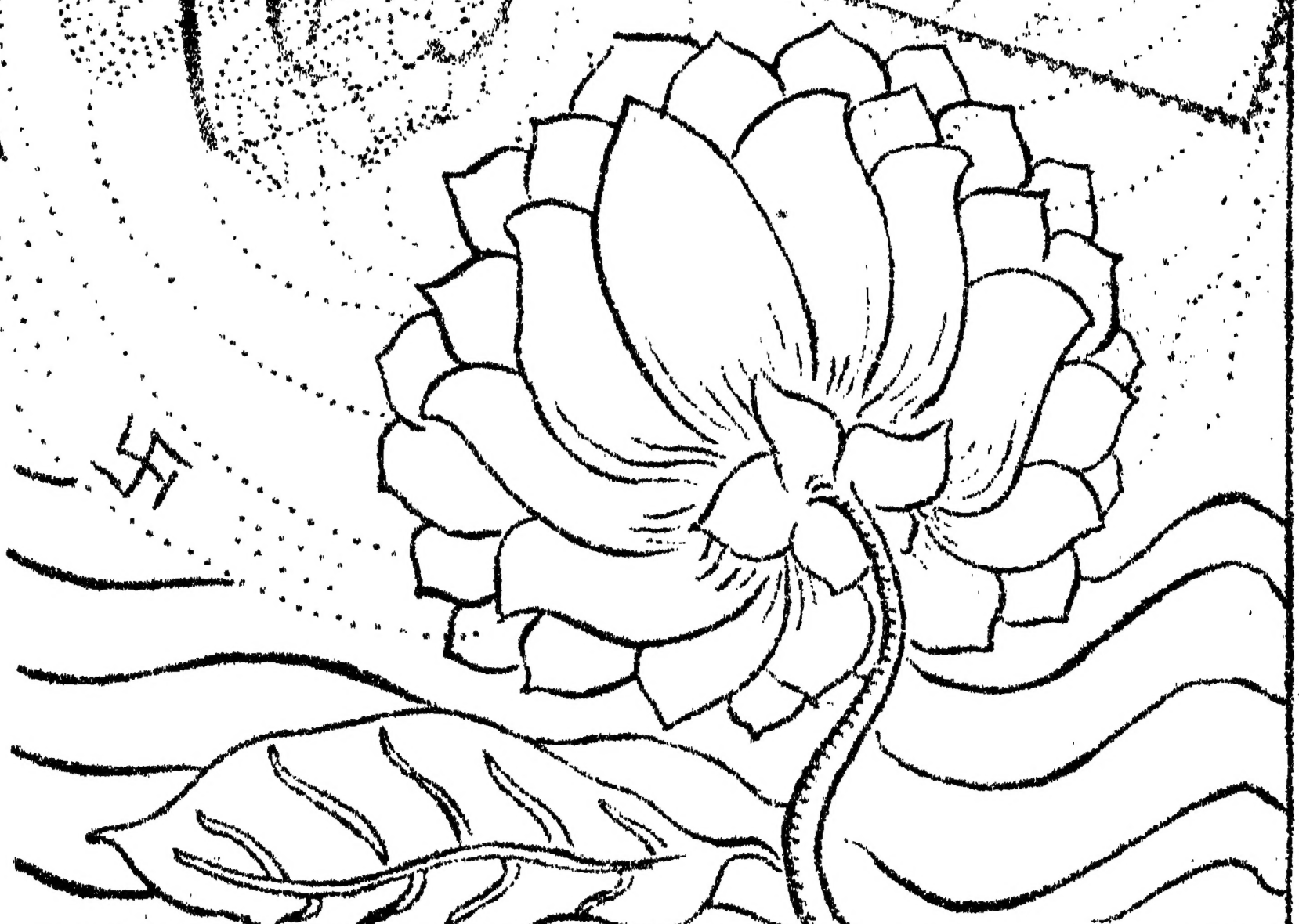
173

AUG - 2 1939

In. No. C. T.

21 SEP 1939

જાલકીર

જેચંદ તલકશી એન્ડ સન્સ

એમ્પાયર બીલ્ડીંગ
હા નં બી રોડ

મુંબાઈ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ મંથાલય

[ગુજરાતી ગ્રંથોના વિભાગ]

અનક્રમાંક ૨૧૬૧ નિમ્ન ૦૨૩

ગ્રંથનામ યુક્તિજ્ઞાનાં બાહ્યો

ક્રમાંક ૨ : ૪

શિશુ સાહિત્યમાળા, પુષ્પ ૨૦ મું

પુંડરીકનાં બાલકાવ્યો

૧૬૮

પ્રકાશક

જેચંદ તલકશી એન્ડ સન્સ,
એમ્પાયર બીલ્ડીંગ, હાર્નબી રોડ,
મુંબઈ

કિંમત ૦-૨-૬

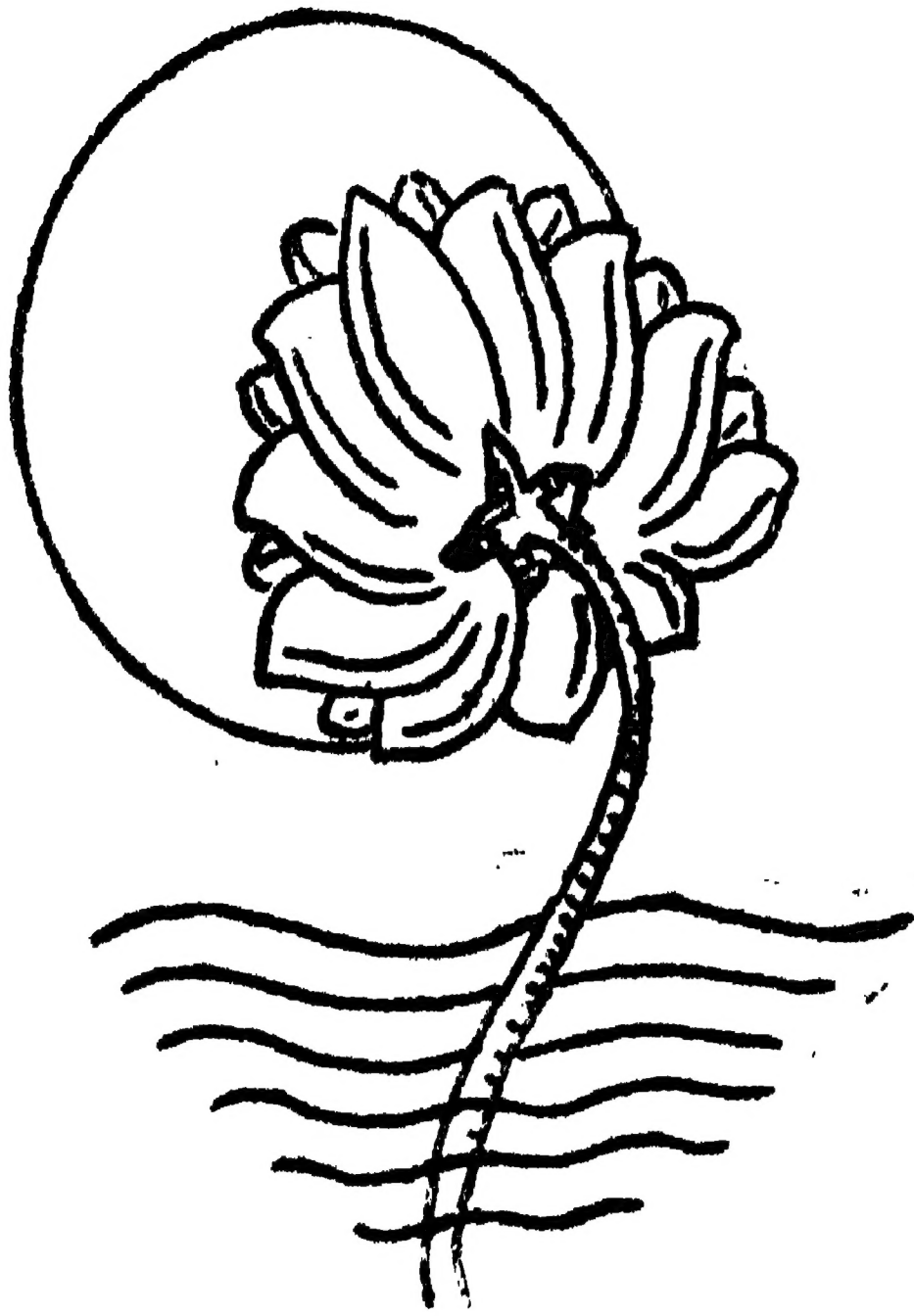
શિશુ સાહિત્યમાળા
સંપાદક
વજુભાઈ દવે
એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ

મુદ્રક,
મનુભાઈ અમૃતલાલ શેઠ
સ્વાધીન મુદ્રણાલય : રાણપુર

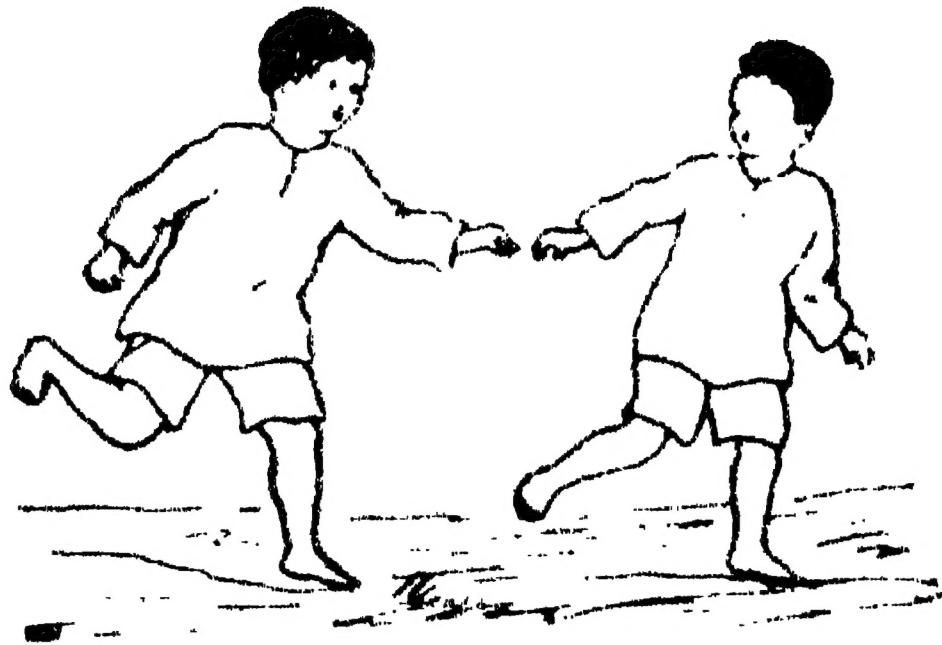
ઉઠે થાયે જ્યારે,

ખીલું હુંયે ત્યારે !

કવણુ કળશે કાંતિમહિમા ?

તેડું

આવો બાળક, ફરવા આવો,
 રમવા આવો, ટોળા માં'ય;
 ઘોડે કૂદો, હોડી હાકો,
 ટગમગ ઊડો નભની માં'ય.

ફરફર કરતાં ફરો ફૂદરડી,
 રૂમરૂમ કરતાં નાચો બાળ;
 ગાનો ફેરા તાલે તાલે,
 પાડો તાળી સૂણી ઢાળ.

દોરો ચિત્રા કાગળ ઉપર,
 પૂરો રંગો નિત્ય અપાર;
 પંખી કાઢો, ફૂલો કાઢો,
 કાઢો માણસ પારાવાર.

જુઓ પેલાં ફૂલડાં નાચે,
નાચે ત્યાં મોરોની હાર.
આકાશે તારલીયા નાચે,
નાચે મોજાં દરિયા માં'ય.

કોયલડી કુહૂડું ફૂળે,
ટેંહું કરતા મોર જણાય;
ચકચક કરતી ચકલી ચીંચે,
ખિસકોલી કીં કરતી ધાય.

પટપટ પૂંછડી કુરકુરિયાંની,
મ્યાંઉં કરતી ખિલ્લી ધાય;
ગાય પણે બેઠી વાગોળે,

ભેંસ પડી છે કાદવ માં'ય.

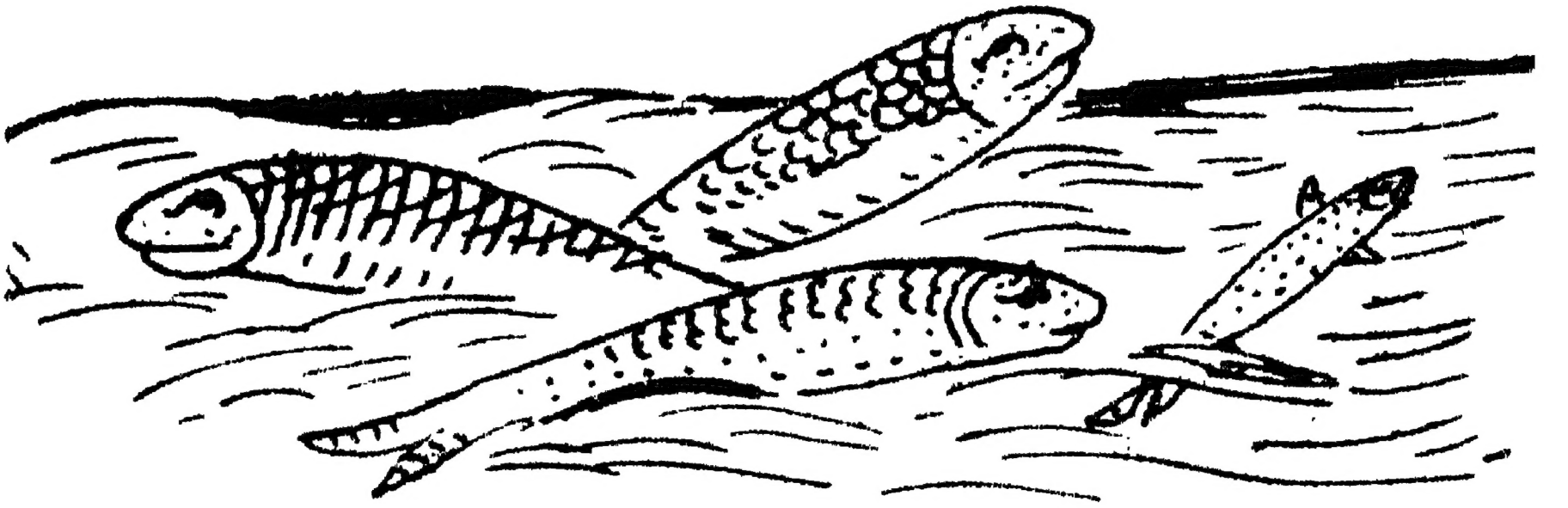
ગંધું ધૂળ મહીં આળોટે,
ઘોડો ગાડીનેડયો ધાય;
બળદગાડી ધીમે ધીમે
રસ્તા ઉપર ચાલી જાય.

મોટર પોંપોં કરતી દોડે,
ટનનન કરતી સૈકલ જાય;
ધરધર કરતું વિમાન ઉડે,
ચાલણુગાડી ઠેલે બાળ.

આવો ત્યારે, બાળક આવો,
 આવો આવો ટોળા માં'ય;
 ચાલો જઈએ નદી કિનારે,
 ફરવા તરવા પાણી માં'ય.

ચાલો ખૂંદો રેતી, દોડો,
 માછલીઓ ખેલે જળ માં'ય;
 રેતીના કૂબાઓ બાંધી,
 ખેલો ઘરઘર પૃથ્વી માં'ય.

કાગળની હોડીને મૂકો
તરતી પાણીમાં વહી જાય;
પાણી વહેતું ખળખળ કરતું
હોડીને દરિયે લઈ જાય !

જુઓ પેલા ઘોખી ધૂવે
કપડાં પથ્થર પર અફળાય;
મેલ બધો કાઢીને સૂકવે,
કેવાં કપડાં ઘોળાં થાય !

ચાલો ત્યારે ન્હાવા પડીએ,
છબછબ રમીએ પાણીમાં'ય;

કેવાં ખળખળ કરતાં પાણી
થોકે થોકે ચાલ્યાં જાય !
ખૂબ નહાયાં, ઘેર આયાં,
કપડાં કેરાં પહેર્યાં ત્યાંય,

દોડી દોડી આવી માડી
ચૂમી ભરતી મહીં લઈ જાય;
પારણીયે પોઢાડી હાલો
કેવી સુંદર રીતે ગાય !

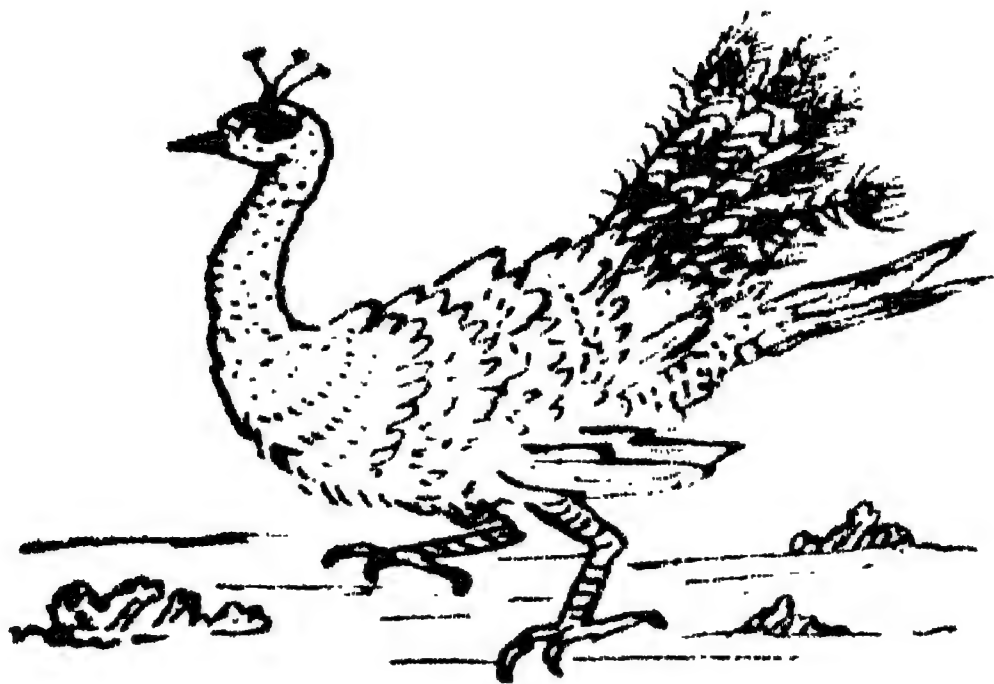

ઝંખના

બા, બા, જો સરમાં તરે બગ સહુ
 ઘોળા રૂપાળા પણે !
 હુંયે એમ તરીશ એક દિવસે,
 કેવી મન આવશે ?

બા, બા, જો લચકી રહી તરુપરે
 રાતી પીળી ફેરીઓ !
 તેવો હુંય લચીશ ડાળ પરથી,
 કેવી મન આવશે ?

બા, જો નાચ કરી રહેા નવ જુવે
 કેા એ રીતે મોરલો !

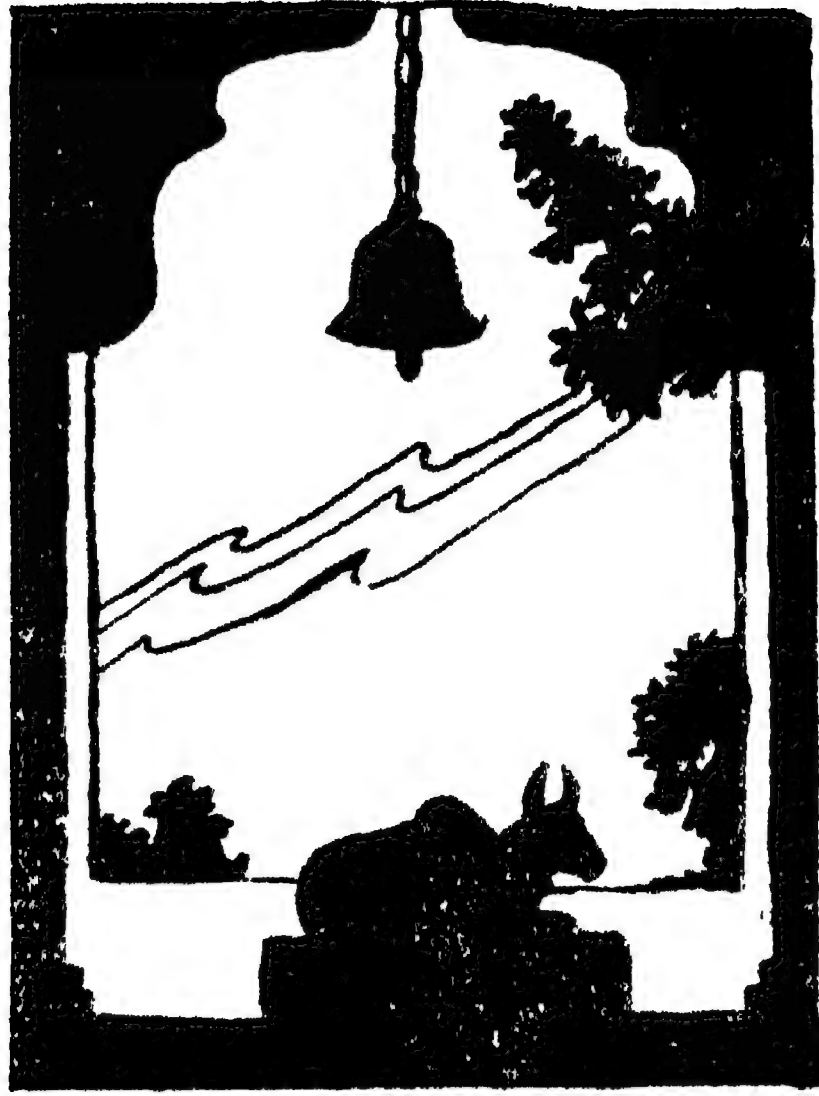
તેવે નાચ કરીશ એક દિવસે,
કેવી મન આવશે ?

બા, બે ફૂલ હસી રહ્યું મુજ ભણી,
જાણે કહેવા કંઈ !
હુંયે તેમ હસીશ વાત કરતો,
કેવી મન આવશે ?

બા, બે ગાન ગઈ રહ્યું ગગનમાં,
પંખી પણે ઊડતું,
એવું ગાન ગઈશ હુંય ઊડતો,
કેવી મન આવશે ?

આરતી

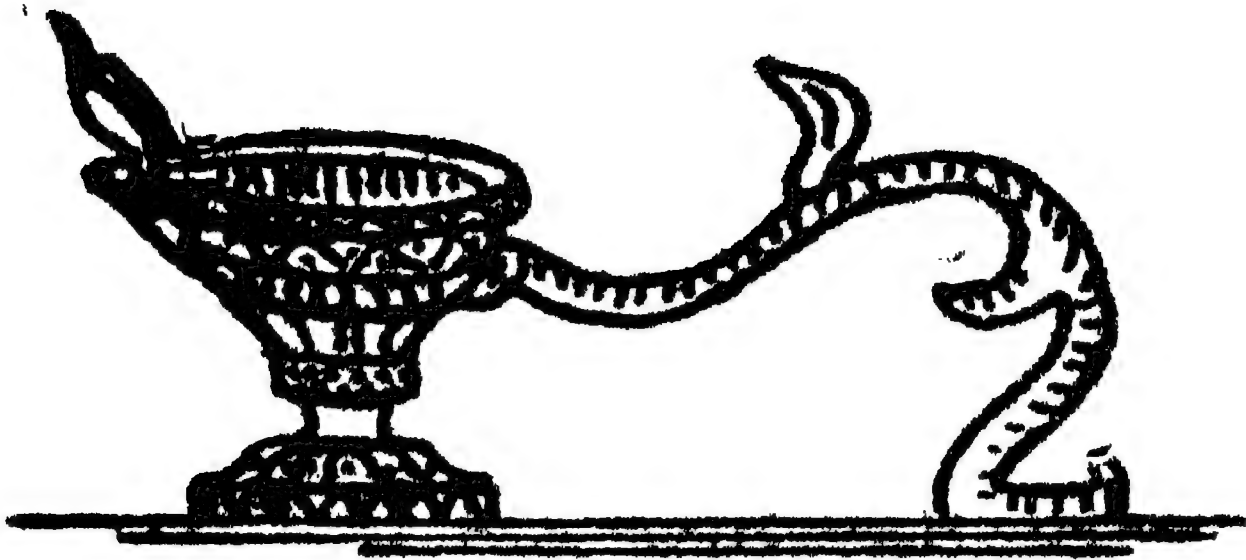

ઠણ્ણું ઠણ્ણું ઝાલર વાગે,
 તડોંગ ધમ ધમ ગાળે ઢોલ;
 ટન ટન ટન ધંટડીઓ વાગે,
 સૌ જનતાના ગાળે ઘોલ;

હર હર હરના નાદતાણા,
 પાડે પડધા પ્હાડ ધણા.

સવાર વેળા, સંધ્યા વેળા,
 ખડાડે ખડારે જાગે દેવ;
 ઝળહળ ઝળહળ દીવા પ્રગટે,
 અંતરમાં ત્યાં પ્રગટે દેવ;

શાંત થયા છે નાદ ધણા,
 હરખતણી કે રહી ન મણા !

મારગ

આધે આધે દૂર ભાગે
 રસ્તો સીધો ચાલ્યો જાય;
 બન્ને બાજુ ઝાડ રૂપાળાં
 શીળી છાયા દેતાં પાંચ
 લીલોતરીનેા ઠંડો મીઠો
 અમૃત જેવો રસ આંખોને—
 ને સૌ ઝાડો ચાલ્યાં જાય !

ચાલ્યાં જાય, દૂર જાય;
 તો'યે રસ્તો લાંબો લાંબો
 કેમ કરીને આજ કપાય ?

કોયલ કાળી કોમળ સુરે
 કાન ભરી દે, મધૂર દૂરે
 કેકા કરતા નાચે ત્યાંય;
 તો'ય અમારો રસ્તો આજે
 કેમ કરીને ઝટ કપાય !
 હાય ! અભાગી, ભૂલ્યો હું તો
 પગથીનો સાચો મહિમાય,—
 હરિયાળાં ખેતરનો મારગ
 વળતો જ્યાંથી ચાલ્યો જાય,
 વાંકો ચૂંકો લાગે દૂંકો—
 એવો કેમ ભૂલ્યો હું, હાય !

હરણાંઓની ટોળી ત્યાંય,
 ફલંગ મારી દોડી જાય;

કાન ટટાર કરીને સસલાં
ખેતરમાં ક્યાં અલોપ થાય !

સંધ્યા આવી, સૂરજ ધીમે
પગલે અસ્ત ભણી સીધાય;
પંખીઓ કેં કિલકિલ કરતાં
માળાને સંભારી ઊડતાં;
ઢોર અને ઢાંખર દહેકંતાં
ગામ ભણી ધીરેથી જાય.
જાય, જાય સહુયે જાય :
સંધ્યા આવી તે પણ જાય,
દિવસ જાય, રાત જાય,
વર્ષોનાં વર્ષો વહી જાય—

તો'યે પેલો લાંબો મારગ
 સીધો સીધો ચાલ્યો જાય !
 નદીઓ ને પર્વત ઓળંગી,
 ગગન ભણી તે હજતો ધાય;
 જાણે આમ વટાવી પેલી
 પાર ધસારો કરતો જાય !

એવો રસ્તાનો મહિમાય,
 જાણે તેને મોજમજાય;
 ના જાણે તે બેઠા બેઠા
 ગપ્પાં મારી યાકી જાય;
 જાણે તેઓ ચાલ્યા ચાલ્યા
 પેલી પારે પહોંચી જાય.

ખાવો આયો

ખાવો આયો !

‘બંબં ભૈરવ’ કરતો આયો !

ભગવા વાધા પહેરી આયો !

કાળાં ચીંથરાં હાથે બાંધી,
 મોંઢે રાખ લગાવી આયો!
 ચપ ચપ ચીપિયો હાથે ઝૂલે,
 તુંબી લઈ ‘બં ભૈરવ’ બોલે;
 આગે કદમ, પીછે કદમ,
 કેડે ધુધરો ઠણંગ ઠણંગ !
 શેરીનાં બાળક સૌ જાગે,—
 ‘બાવો આયો, બાવો આયો’
 કરતાં બાવા પાછળ ભાગે.
 બાવો આયો, બાવો ગાયો
 બાળકનાં હિલ ભૂરકી ગયો !

કાળી

કાળી રૂપાળી રોમસુંવાળી
 પોળતાણી રખવાળ,
 ગેલ કરે કુરકુરિયાં સાથે,
 હાંફતી કાઢતી લાળ;
 બાળુડાં પ્રેમળ હાથે,
 ખેલે છે ટીલવાં સાથે.

મા'કરમાના ઓટલાને એક
 ખૂણે કાળીનો વાસ,
 થાળી ભરી દાળભાત લઈ
 જ્યારે મા'કર આવે પાસ;
 હલાવી પૂંછડી જતી,
 ભરી ફાળ દોડે લપાતી. ૨

પોળની ખડાર આવીને ચાટમાં
 ખાવાનું રેડાય,
 કાળી આવી કુરકુરિયાં સાથે
 લપલપ કરતી ખાય;
 રાણી છે પોળની કાળી,
 માતેલી કાયાવાળી. ૩

ભરખપોરે મા'કર બેઠાં
 ઉંબરે ગોઠવી પાય;
 છોકણીની ચપટી લઈ તાણે
 ને વળી ડોલાં ખાય;

કાળી આવી સોડ સંભાળે,
માફિરમા ઝપ્પકી ભાળે.

‘મેર મુઘ’ કરી ધાપટ મારતાં

પ્રેમભરી

હરખાય;

બોલવાનું બોલાય નહિ

એક પૂંછડી પટપટ થાય;

કાળીની નીરવ ગાથા,

સૂણે એક મા’કોર માતા.

૫

એક સવારે ઠાઠડી નીકળી

મા’કોરમાની

ખડાર;

પોક મૂકી રામ નામ લેતી

ત્યાં નીકળી મોટી હાર;

હલાવી પૂંછડી કાળી,

એકાકી ધાય અગાડી.

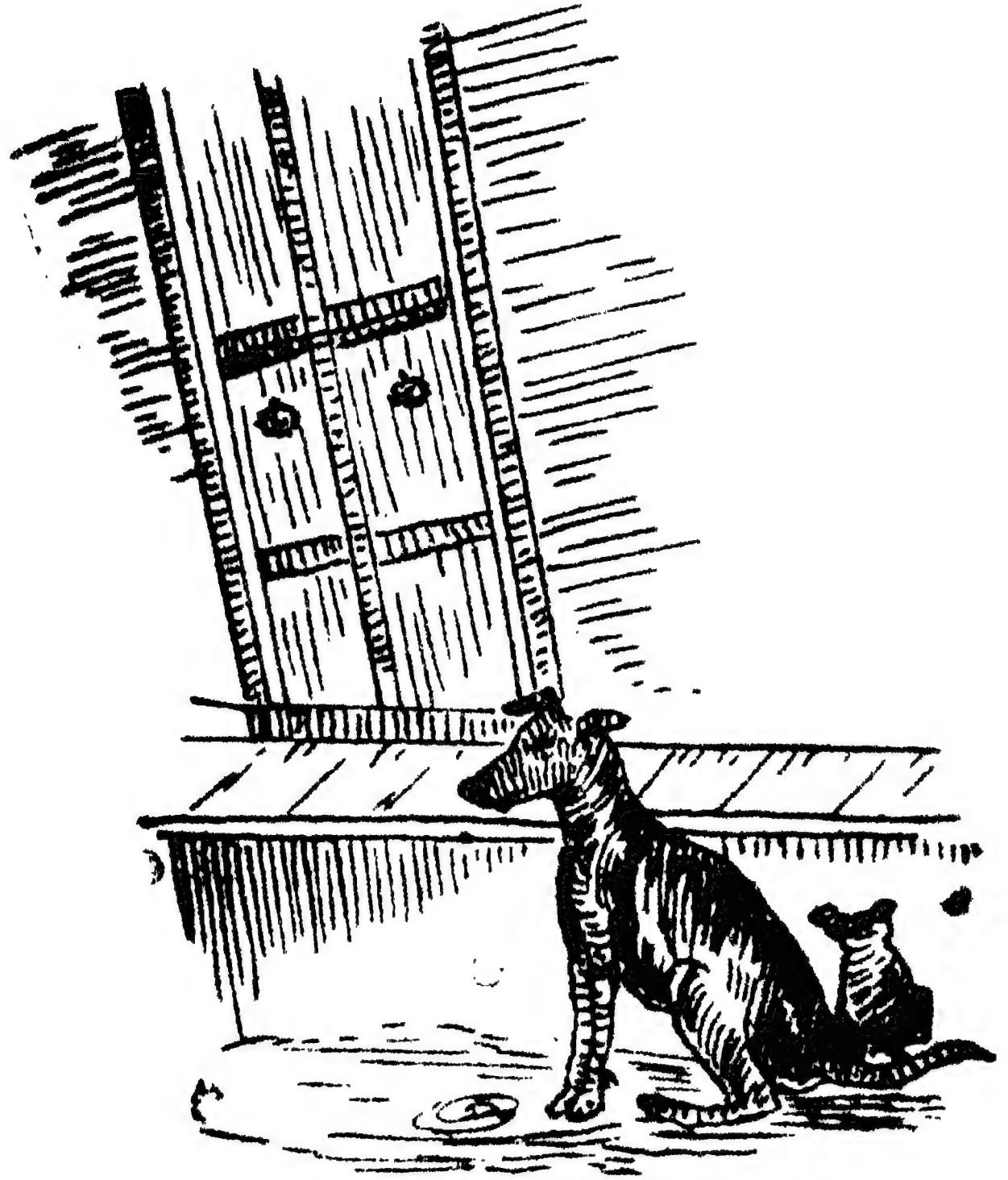
૬

રોજ પ્રમાણે રાહ જોતી

કાળી મા’કોરમાની, હાય !

ખાધા વિના ઘર સહામું નિહાળે

મા’કોરમા ક્યાં જણાય !

વેળા બપોરની આવે,
ટીલુડાં કાળીને ધાવે. ૯

બાળક પોળ તણાં સહુ આવી,
લડાવે કાળીને લાડ;
કાળીની આંખમાં આંસુ ભર્યાં,
કોણ સમજે કરુણ હાડ !

ટીલુડાં કાળીનાં આંસુ,
લો'વાને ફેરવે પાસુ. ૮

પંદર દિન વીત્યા પણ કાળી
લેશ ખાવાનું ન ખાય;
એક સવારે ઓટલા ઉપર,
કાળી ડચકાં ખાય;
ટીલુડાં પ્રાણુસવાયાં,
માતાની ગોદ લપાયાં ! ૯

પરસેવો

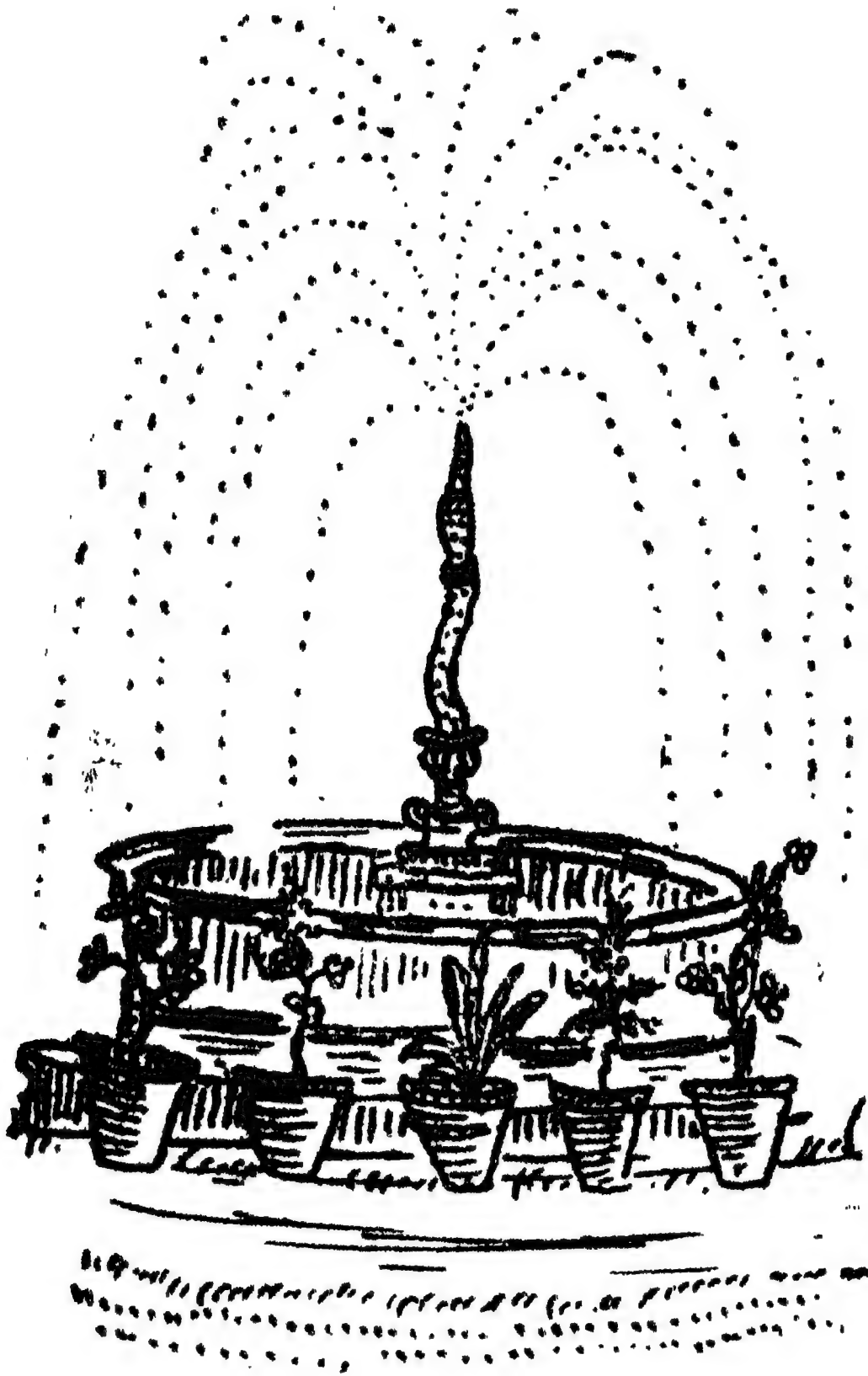
કેવો ભાંચો ડુંગર પેલો,
 કેવી ભાંડી ખીણ જણાય !
 કેવો રસ્તો વળાંક લેતો
 ભાંચે ભાંચે ચાલ્યો જાય !

જુઓ, પેલો ઊભો માણસ,
 ખોદે કોદાળીથી ત્યાંય;
 પરસેવાનાં ટીપાં કેવાં,
 રેખઝેખ થઈ ચાલ્યાં જાય !

ખોદીને આરામ કરે છે,
 પાછો કામે મંડી જાય !
 ધીરે ધીરે ડુંગર કેવો
 તેને હાથે તૂટતો જાય !

માણસના પરસેવામાંથી
 દુનિયા ઓર નવી સરજાય !

બાગ

જુઓ કેવો બાગ વિશાળ !

ફૂલડાં હસતાં અપરંપાર;

ઊડતાં પાણી ઝરમર થાય,
 સૂરજનાં કિરણમાં ન્હાય.
 પંખી કરતાં શોરબકેાર,
 ઝાડે ઝાડે આવ્યા મહોર;
 શીતળ વાયુ ધીરે વાય,
 ફૂલનો સંદેશો લઈ ધાય.
 માણસ આવે થોકે થોક,
 થાક્યા પાક્યા ઊંઘે કોક;
 દૂહેલે કોઈ ચારે કોર,
 ઘરડા હાંકે ઠંડે ખહોર!
 કિલકિલ કરતાં ખેલે બાળ,
 બેસી લપસે વારંવાર;
 ઊંચાં નીચાં બેસી થાય,
 ચક્રકરમાં ઘૂમતાં હરખાય.

તેજ મટી અંધારું થાય,
 કોલાહલ ઓછા થઈ જાય;
 શાંતિનું જ્યાં રાજ સ્થપાય,
 કેવો સૂનો બાગ જણાય !

કમળવાળો

કમળવાળો કમળ લાવ્યો :

“ કમળ લ્યો રે ભાઈ !
એક આનામાં પાંચ કર્યાં, ”
એમ ખૂમ મારે છે ત્યાંહી;
સૂણીને વાણિયો આવે,
મારીને ખૂમ બોલાવે. ૧.

વાણિયો કહે : “ ‘લ્યા કમળવાળા,
બોલ્ય ને સાચો ભાવ !
એક આનામાં દશ આપે તો,
ચાર આનાનાં લાવ. ”
વહે ત્યાં કમળવાળો :
“ફરી નહિ ભાવ અમારો.” ૨.

“ભાવ ફરે નહિ એવો રે તું કોણ ?
વેપારની રીત નહોતી !

આવ્યો કમાવા ત્યારે કરી ખાંધ છોડ,
 કમાવું હોય ! ”
 “શીખ્યો નથી વેણ જૂઠાણાં,
 ભરું નવ વિપથી ભાણાં !” ૩.

મૂછમાં સ્મિત કરીને બોલ્યો
 વાણિયો : “ બહાલા ભાઈ,
 કમળકેરાં ફૂલ કદાપિ
 વેચ્યાં જાણ્યાં આંહીં ! ”
 “ વસે જ્યાં જન વેપારી,
 ખસે ત્યાંથી કમળધારી !” ૪.

શિ શુ સા હિ ત્ય મા ળા

સંપાદક : વળુભાઈ દવે

બાળવર્ગથી તે ધોરણ ચોથા સુધીના બાળકો વાંચી શકે તેવા શાસ્ત્રીય પદ્ધતિથી લખાયેલાં પુસ્તકો

ચુરાળ અને બીજી વાતો	મોધીબેન
આલાખાચર અને બીજી વાતો	મોધીબેન
કેસરીસિંહ	મોધીબેન
અમથારામ	સોમાભાઈ બાવસાર
નવી ધસપનીતિ	ગિજુભાઈ
નાના હતા ત્યારે	સોમાભાઈ બાવસાર
કેમ રહેવાય	ગિજુભાઈ
કુસોની મુગંધ	ગિજુભાઈ
આપણી વનસ્પતિઓ	ગિજુભાઈ
૧૯૩૦ની લડાઈ	રામભાઈ પાઠક
વાર્તા ગુચ્છ	ગિરીરામભાઈ
અમારું પતંગીયું	વળુભાઈ દવે
પુંડરીકનાં બાલગીતો	પુંડરીક
આપણું ગામ	વળુભાઈ દવે
વાર્તા મંજરી	સોમભાઈ પરેલ
બારોડના ઉંબાણા	શુભાખસિંહ
શ્રમજીવીઓ	મયંક
૩૫ સુંદરી	ચંદ્રભાઈ મદ
કરવા જતાં	હમારાંકર વેશી

મળવાનું સ્થળ :

જે ચંદ ત લ ક શી એ ન્ડ સ ન્સ

અંખાચર બીલીંગ, હોનૌબી રોડ, મુંબાઈ

1